

Ключевые слова: цели, стратегические, тактические, оперативные цели, целеполагание, профессиональная деятельность, цели профессиональной деятельности, конкретность, реалистичность целей, средства достижения целей.

SUMMARY

Myronchuk N. Goals of professional activity in the system of vitally important prospects of postgraduate students.

The teacher of higher educational establishment must be able to generate innovative ideas, to think and operate the system in different conditions and circumstances, to join in the system of educational modernizations effectively and carry out an effective action, which needs to form for him high level of organization of professional activity. Organization of the professional activity of a higher school teacher is possible on the basis of the conscious raising of goals, planning and determination of strategies of own development and self-perfection.

The aim of the article is an exposure of semantic essence and place of the professionally oriented goals in the system of vitally important prospects of postgraduate students, methods of their rising and facilities of realization. It is emphasized in the article that a goal must be concrete, measureable, accessible and realistic and planned at times.

The methods of analysis and synthesis of scientific literature are used for defining the essence of goals and their descriptions, and also the methods of diagnostics are applied for the receipt of empiric material (questionnaire, questioning, and analysis of perspective plans).

It is stressed that goal must be concrete, measureable, accessible, and realistic and planned in time. It is set that facilities of achievement of goals are human possibilities (capabilities and mechanisms of psyche), spiritual foods of activity of man (subjective judgments and public experience; feelings, emotions; expressive technique), teaching methodology, technical equipment, pedagogical instruments.

In the articles the perspective plans of development of postgraduate students of Zhytomyr state university named after Ivan Franco are analyzed. It is stated that professional activity for the future teachers of higher school is important. But the analysis of judgments of respondents testifies to non-concrete, immeasurable sometimes, important not enough and clear goals in separate perspective plans.

For this reason actual is a necessity to teach the future specialists of higher school the methods of rising of goals and determination of ways of their achievement that is related to structurally-design abilities, the instruments of forming of that will be presented in other publications.

Key words: goals, strategic, tactical, operative goals, goal setting, professional activity, goals of professional activity, concrete, realistic of goals, means of achievement of goals.

УДК 37. 018. 4

Н. В. Нікула

Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича

СТАН СФОРМОВАНOSTІ МЕТОДИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Мета даної публікації полягає в теоретичному розкритті констатувального етапу експерименту, який полягав у виявленні і перевірці вихідного рівня сформованості методичної культури студентів. У результаті дослідження з'ясовано рівні компонентів методичної культури студентів під час навчання у вищому навчальному закладі.

У висновках автор наголошує на необхідності й важливості формування всіх компонентів методичної культури майбутніх педагогів та в перспективі дослідження бачить розробку програми формування методичної культури майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки.

Ключові слова: *рівні, компоненти методичної культури, методи, методики.*

Постановка проблеми. Формування методичної культури вчителя початкових класів – одне з важливих завдань сучасної професійної підготовки майбутніх учителів, оскільки це вища форма активності педагога, його творча самостійність, стимул і умова вдосконалення навчального процесу, передумова виникнення нових ідей у педагогічній науці та практиці. Це не тільки глибокі знання вчителя, а й майстерність, мистецтво, зумовлені його індивідуальністю, вміння пояснювати, зацікавити наукою, озброїти учнів практичними навичками.

Для того, щоб сформувати методичну культуру студентів важливим є визначення їх початкового рівня кожного компоненту даного виду культури у процесі навчання у вищій школі.

Аналіз актуальних досліджень. Для визначення даної проблеми досить вагомими для нас є доробки науковців, які покладено в основу методичного інструментарію нашого дослідження: методики М. Рокича, Т. Ільїної, К. Замфіра в модифікації А. Реана, В. Зверєвої, тестові завдання – О. Дубасенюк, А. Кузьмінського, М. Снайдера, Рензулі, Є. Щербакової, Т. Бережної та ін.

Мета статті полягає в розкритті стану сформованості методичної культури майбутніх учителів початкових класів у процесі їх професійної підготовки.

Методи дослідження. З метою дослідження даної проблеми нами використовувався комплекс емпіричних методів (тестування, ранжування, анкетування, інтерв'ювання, спостереження тощо).

Виклад основного матеріалу. Експериментальне дослідження нашої наукової роботи було спрямоване на перевірку ефективності формування методичної культури майбутніх учителів початкових класів у процесі їх професійної підготовки.

Метою констатувального етапу експерименту стало виявлення й перевірка вихідного рівня сформованості методичної культури студентів, з'ясування залежності рівня формування даного виду культури від ефективності організації професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

З цією метою ми склали діагностичну програму, в основу якої був покладений комплекс надійних, апробованих, модифікованих і власних розроблених методик для визначення рівнів сформованості компонентів методичної культури.

Мотиваційний компонент методичної культури майбутніх учителів початкових класів, у загальній структурі мотивів, з'ясовано за допомогою

методів тестування, ранжування, спостереження, індивідуальних бесід і низки проведених методик: «Ціннісні орієнтації» (М. Рокича); адаптованої методики Т. Ільїної на вивчення мотивації формування методичної культури студентів у процесі навчання у вищій школі; вивчення мотивації професійно-методичної діяльності (адаптована на основі К. Замфір у модифікації А. Реана) [1].

Так, для виявлення ціннісних орієнтирів студентів нам слугувала методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича, згідно з якою студентам пропонувалася низка цінностей (термінальних та інструментальних), які необхідно було проранжувати починаючи з найбільш значущих для них.

Результати ранжування дали змогу виявити, що життєва позиція більшості студентів зорієнтована на особистісні цінності 53,8 %, і тільки в 46,2 % респондентів мотиваційна сфера спрямована на систему професійних цінностей; з них 18,3 % виявили важливість культури, 14,7 % освіченості та 13,2 % творчості, що лежить в основі формування методичної культури.

Для визначення мотивації формування методичної культури студентів нам слугувала адаптована методика Т. І. Ільїної. Цікавим залишається той факт, що 37,0 % студентів 2 курсу зазначають, що участь у методичній роботі, методична діяльність, а, отже, і формування методичної культури є одним із завдань професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів; студенти 3 курсу пов'язують формування методичної культури з бажанням передавати свої знання та досвід на належному методичному рівні (36,9 %), виявляють інтерес до методичної роботи, культури 33,6 %. У 41,3 % студентів 4–5 курсів переважає мотив самоствердження, підвищення власного статусу.

З метою вивчення мотивації професійно-методичної діяльності студентів нами була адаптована методика К. Замфір. В основу методики покладена концепція про зовнішню (зовнішня позитивна мотивація – ЗПМ, зовнішня негативна мотивація – ЗНМ) і внутрішню мотивацію (внутрішня мотивація – ВМ). Для нашого дослідження важливим є не тільки тип мотиваційного (ВМ, ЗПМ, ЗНМ) комплексу, але й те, наскільки один тип переважає над іншим [2].

На основі результатів можемо стверджувати про недостатню сформованість методичних мотивів, оскільки переважає найгірший мотиваційний комплекс 58,7 %, оптимальний мотиваційний комплекс становить 41,3 %.

Таким чином, на основі аналізу проведених діагностичних методик ціннісно-мотиваційного компоненту методичної культури виявлена необхідність стимулювати мотиваційну сферу майбутніх учителів початкових класів шляхом формування мотивів методичної діяльності, розвитку потреб глибше застосовувати методичні знання, уміння й навички на практиці, формування нових ціннісно-сміслових орієнтацій на самоосвіту, саморозвиток, самовдосконалення як основи методичної культури.

Важливо, щоб у студента була сформована потреба у формуванні власної методичної культури, у підвищенні її рівня. Цінним для цього є розуміння самої сутності поняття «методична культура», її змісту та шляхів формування. Саме тому, визначаючи сформованість когнітивного компоненту методичної культури студентів, нами була розроблена анкета на визначення їх знань про методичну культуру.

Наведемо варіанти відповідей студентів на запитання «Що таке «методична культура»?»: «здатність вчителя володіти всіма аспектами методики; майстерне володіння методикою; знання й застосування різних методів; придумувати, виготовляти методичні посібники; знання цілей навчання предмета; позитивний настрій у спілкуванні; творчість; знання нововведень; участь у конференціях з проблем освіти; використання нових методів у процесі навчання; грамотне пояснення матеріалу; інтелектуальний кругозір у викладанні тощо».

Заслуговує на увагу відповідь студентки Юлії Г. :«методична культура» включає наступне: «високий рівень професійної педагогічної діяльності; її складові: педагогічна свідомість; готовність до постійного вдосконалення; володіння педагогічною технікою; вміння здійснювати цілеспрямовану діяльність на особистість учня й управляти навчально-виховним процесом».

Результати опрацювання даного запитання свідчать про те, що студенти мають певний рівень знань про складові компоненти методичної культури. Так, багато студентів, відповідаючи на поставлене запитання, виділяли когнітивну складову методичної культури, частина вказувала на значимість оволодіння методичними вміннями, тим самим опосередковано визначаючи операційно-діяльнісний компонент методичної культури. Характеризуючи творчу лінію методичної культури, студенти давали такі варіанти відповідей: «викладання предмета повинно бути в цікавій для учнів формі», «... вміле використання на уроках інноваційних технологій», «... застосування нетрадиційних, творчих форм, методів, засобів навчання» та ін.

Аналізуючи відповіді на запитання «Виділіть умови, які дозволяють підвищити рівень методичної культури майбутнього вчителя» виявлено, що 35,2 % респондентів наголошують на необхідності розширення лекційного курсу; 19,8 % – збільшення кількості практичних занять; 15,3 % висловлюють думку, що саме самостійна робота студента сприяє підвищенню рівня методичної культури майбутнього вчителя; 7,4 % опитуваних вважають за необхідне збільшення числа уроків-спостережень, а 16,7 % респондентів схильні до думки про необхідність збільшення числа пробних уроків; 5,6 % вказують на інші варіанти, серед яких найпоширенішими є: участь студентів у методичній роботі школи, методичних читаннях, педагогічних вернісажах, конкурсах педагогічної

майстерності тощо, що, у свою чергу, підкреслює творчий підхід до формування методичної культури. Рівень методичної підготовки студентів визначався за допомогою адаптованої методики В. І. Зверєвої, за результатами якої 62,6 % студентів стверджують про недостатню сформованість методичної підготовки, відповідно і характерний низький та середній рівні їх методичної підготовки, 21,8 % респондентів вважають, що рівень їх методичної підготовки високий.

Отримані результати свідчать про методичну обізнаність студентів: знання змісту навчального матеріалу з дисципліни, форм організації, методів, прийомів і засобів навчання. Однак для формування методичної культури студентів важлива сформованість операційно-діяльнісної складової цього процесу.

Для вивчення операційно-діяльнісного компоненту нами використовувалися письмові роботи, достатню кількість матеріалу давала робота зі складання студентами конспектів уроків. Крім того, операційно-діяльнісний компонент ми досліджували на основі проведення таких організаційних форм, як творчі майстерні, ділові та організаційно-діяльнісні ігри тощо.

Дана робота показала, що 3,7 % студентів здатні творчо підходити й реалізовувати концептуальні положення і норми, які визначають побудову уроку. 44,3 % студентів чітко застосовують знання побудови конспектів уроку, дії інших 52,0 % відрізняють синкретичність у використанні норм, не адекватні поставленим завданням, студенти переписують методичні рекомендації з розробки уроків.

Для визначення рівня сформованості операційно-діяльнісного компоненту ми використовували методику «Найважливіші вміння вчителя». Найвищим середнім (X) балом оцінено вміння складання плану, конспекту уроку – $X = 15,14$, вміння вибирати та майстерно застосувати форми й методи навчання – $X = 14,28$, а також володіння методикою проведення навчальних занять: перевірка підсумків попередньої роботи; презентація нового матеріалу; самоконтроль і самооцінка результатів роботи; узагальнення навчального матеріалу; визначення домашнього завдання; обґрунтування виставлених оцінок; підбиття підсумків заняття – $X = 14,13$. Найнижче значення середнього бала одержало вміння об'єктивно оцінювати власну методичну діяльність та діяльність своїх колег. Проте останнє вміння необхідне для формування методичної культури майбутніх учителів початкових класів, оскільки покладено в основу рефлексивного компоненту об'єкту дослідження. Середній бал самооцінки найважливіших методичних умінь для формування методичної культури студентів у процесі професійної підготовки статистично доводить однаково недостатній рівень сформованості даних умінь.

Дослідження рівня сформованості креативного компонента формування методичної культури майбутніх учителів початкових класів здійснювалося за допомогою методики «Опитувальник креативності Рензуллі» [2]. Найбільша кількість 44,7 % студентів виявили достатній рівень креативності. Високий рівень креативності притаманний 15,1 % студентам, середній та низький – відповідно 29,4 % та 10,8 %. Отже, студенти здебільшого вірять у власні внутрішні резерви, у реальність розкриття задатків, мають усвідомлене бажання розвивати свої креативні здібності, проте чітко вказують на недостатньо сприятливі конкретні умови для актуалізації потенційних можливостей та розвитку обдарувань.

З метою визначення рівня сформованості рефлексивного компоненту методичної культури майбутніх учителів початкових класів нами був використаний тест-опитувальник «Визначення рефлексивності в професійно-методичній сфері майбутнього вчителя початкових класів». Аналіз результатів дослідження дав змогу зафіксувати респондентів, які виявили низький рівень – 51,5 %, середній – 19,3 %, достатній – 24,4 % та творчий рівень – 4,8 %.

Виходячи з отриманих даних, можемо констатувати наявність продуктивного рівня рефлексивності студентів, однак при цьому спостерігаємо досить високий процент респондентів із низьким рівнем сформованості педагогічної рефлексії. Це засвідчує про необхідність розвитку здатності до рефлексії професійної діяльності як важливого компоненту методичної культури майбутніх учителів.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Згідно середнього балу сформованості компонентів, бачимо, що переважає сформованість креативного компонента ($X = 8,89$), недостатній рівень мотивації до формування методичної культури ($X = 8,56$), низька сформованість методичних умінь ($X = 4,90$), відсутність системних знань про методичну культуру майбутнього вчителя ($X = 7,46$), низьким є рівень і прояву рефлексії ($X = 6,45$). У цілому виявлено недостатню сформованість компонентів методичної культури.

Ураховуючи зазначене вище, перспективою подальшого дослідження є розробка програми формування методичної культури майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Реан А. А. Психология и психодиагностика личности. Теория, методы исследования, практикум : арсенал практического психолога : учеб. пособие / А. А. Реан. – СПб : Прайм-Еврознак, 2006. – 255 с.
2. <https://sites.google.com/site/test300m/okd>

РЕЗЮМЕ

Никула Н. В. Сформированность методической культуры будущих учителей начальных классов.

Цель данной публикации заключается в теоретическом раскрытии констатирующего этапа эксперимента, который заключался в выявлении и

проверке исходного уровня сформированности методической культуры студентов. В результате исследования установлены уровни компонентов методической культуры студентов во время обучения в высшем учебном заведении.

В выводах автор подчеркивает необходимость и важность формирования всех компонентов методической культуры будущих педагогов и в перспективе исследования видит разработку программы формирования методической культуры будущих учителей начальных классов в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: *уровни, компоненты методической культуры, методы, методики.*

SUMMARY

Nikula N. Formation of future primary school teachers' methodological culture.

The purpose of the article is to disclose the state of formation of methodological culture of future primary school teachers during their training. Experimental study of our research work was aimed at checking the effectiveness of formation of methodological culture of future primary school teachers during their training. For this purpose, we developed a test program, which was based on the complex of reliable, tested, modified and our own developed methods for determining the levels of formation of the components of methodological culture.

Motivational component of the methodological culture of future primary school teachers, the overall structure motifs were found by means of testing methods, ranking, observation, individual interviews and a number of techniques: "Values" (M. Rokicha); T. Ilyina adapted techniques to study the formation of methodological culture in order to motivate students to learning in higher education institutions; study of motivation to professional and methodological activities (adapted from C. Zamfir in modification of A. Rean). Representations of students about the essence of the concept of "methodological culture", its importance for teachers, components, conditions that allow to raise the level of education of the future teacher's methodology we determined using a questionnaire.

Students were offered a few questions and their task was to choose a particular statement or specify your option. In order to determine the level of methodological training of future elementary school teachers we suggested the adapted technique "Education self-methodological preparation of students" by V. Zverev. Respondents were asked to assess themselves an 8-point scale for each of the proposed statement. Using diagnostic card "The most important methodological skills of the teacher" we attempted to identify the skills needed for students to carry out methodological activities, based on the specifics of an elementary school teacher. The level of formation of professional competence and teaching students that they possessed at workshops on pedagogy, different teaching methods in primary school teaching practice and we have determined by the method of "Letter assess professional and methodological competence of students. "Renzuli creativity questionnaire" was designed to determine the features of the student's creative component of methodological culture. In order to determine the degree of reflection of students' educational institutions we used the test questionnaire developed by N. Dudnikova.

The prospect of further research is to develop a program of formation of methodological culture of primary school teachers in training.

Key words: *level, methodological culture components, methods, techniques.*